

UPPSALA
UNIVERSITET

Dnr UB 2020/19

Verksamhetsberättelse 2019

Uppsala universitetsbibliotek

Avsändare/Fastställd av Biblioteksnämnden 2020-03-13

Innehållsförteckning

Uppsala universitetsbiblioteks verksamhetsberättelse 2019	3
Organisation och ekonomi	4
Organisationsplan Uppsala universitetsbibliotek	5
Ekonomiskt resultat	5
Intäkter	6
Kostnader	6
Tabell 1 Ekonomisk redovisning	7
Tabell 2 Balanserat kapital	7
Tabell 3 Personalstruktur	8
Samlingarna	9
Digitalisering	10
Interaktion	11
Publicering	14
Platsskapande	15
Bilaga 1. Evenemang anordnade av universitetsbiblioteket	18
Evenemang och besök	18
Digital Humaniora, föreläsningar i TLS, Carolina Rediviva	19
Utställningar, Carolina Rediviva	19
En kvart över, öppna föredrag	20
Bilaga 2. Diagram	21
Diagram 1.1 Universitetsbibliotekets kostnader fördelade på kostnadsslag	21
Diagram 1.2 Utlån och läsesalslån, trend 2010-2019	21
Diagram 1.3 Kvadratmetrar öppna för besökare 2019	22
Diagram 1.4 Antal studieplatser vid universitetsbiblioteket 2019	22
Diagram 1.5 Antal besök till Carolina Rediviva 2018 och 2019	23
Diagram 1.6 Antal besök till universitetsbiblioteket 2019	23

Uppsala universitetsbiblioteks verksamhetsberättelse 2019

Bibliotekets uppdrag är att som infrastruktur ge bästa möjliga stöd inom universitetet. Detta ska ske på ett kostnadseffektivt sätt. Universitetsbibliotekets uppgift är att svara för hela lärosätets biblioteksstöd. Det är organisatoriskt placerat direkt under Rektor.

Universitetsbiblioteket har fyra huvuduppgifter: utveckling av samlingar, interaktion med forskning/utbildning, vetenskaplig kommunikation/publicering samt utvecklande av fysiska platser för studier och forskning. Verksamheten sträcker sig från vård av specialsamlingar till materialdigitalisering och systemutveckling. Universitetsbiblioteket finns på elva platser i Uppsala och Visby. En tolfte plats finns i Lövestabruk i Norra Uppland där det historiska Leufsta-biblioteket är beläget.

Visionen för biblioteket formuleras i dess Mål- och strategidokument, som antogs av Biblioteksnämnden i april 2017 (UB 2017/30). Där understryks att biblioteket är en infrastruktur för forskning, utbildning och samhällets kunskapsutveckling. Förmedling och tillgängliggörande är centrala begrepp, liksom integration i universitetets helhet. Resurser för forskning, undervisning och lärande ska snabbt, smidigt och okomplicerat ställas till användarnas förfogande. Biblioteket ska vidare vara tydligt i sin roll som stark inrättning för kunskapsinhämtning, kunskapsutveckling, kunskapsrespekt och kunskapsbevarande.

2019 fick universitetsbiblioteket en samlad finansiering från konsistoriet. Det underlättar både samverkan inom biblioteket och möjligheten att utföra uppdraget som ett universitetsbibliotek inom ett universitet. Biblioteket gick över i en ny organisation, byggd på funktioner och inte fysiska platser. Hösten 2019 beslutade biblioteksnämnden för första gången på flera decennier om en samlad verksamhetsplan. Utvecklingsarbetet har varit intensivt, några bibliotek har gått över till obemannat/boklöst, samt byggt om och nyinrett. Carolina Rediviva öppnades åter till fullo efter två år av ombyggnad.

Universitetsbiblioteket har genomgått en omfattande förändring under de senaste åren. Tidigare har de flesta biblioteksrelaterade ärenden hanterats i det fysiska biblioteket. Fokus har nu flyttats till självbetjäning. I dagens bibliotek kan låntagaren göra mycket själv, men enbart med hjälp av rätt stöd och vägledning. En under 2018-19 genomförd kartläggning och analys av frågor som universitetsbibliotekets personal möter visar att bibliotekariens kompetens fortfarande behövs för stöd i såväl informationssökning som annat. Kartläggningen är ett underlag för den framtida utvecklingen och effektiviseringen av den fysiska informationstjänsten. Bibliotekets mål är att alltid utgå från användarnas behov.

Verksamhetsberättelsen för 2019 disponeras utifrån universitetsbibliotekets övergripande Mål och strategier. Nedan presenteras även resultat, intäkter och kostnader. Siffror inom parentes gäller för 2018. Från och med verksamhetsberättelsen 2020 planeras dispositionen utgå från universitetsbibliotekets nya organisation.

Organisation och ekonomi

I april fick universitetsbiblioteket en ny organisation, vilket möjliggjordes genom att biblioteket från och med 2019 fick en samlad budgetram från konsistoriet. Organisationen har i dag färre beslutsnivåer än tidigare. Biblioteket har sju avdelningar, var och en med ansvar för särskilda verksamhetsområden: Avdelningen för digitalisering, Avdelningen för informationstjänst, Avdelningen för media, Avdelningen för lärande- och forskningsstöd, Avdelningen för vetenskaplig kommunikation, Avdelningen för specialsamlingar och Avdelningen för planering och ledningsstöd. Fyra avdelningschefer har dessutom ansvar för kontakterna med campusmiljöerna. Fokus är nu på *vad* biblioteket gör och inte *var* det är. Gemensam finansiering och en samlad organisation ger större möjligheter att utveckla, effektivisera och vid behov prioritera verksamheten. Universitetsbibliotekets nya organisation förstärktes genom en biträdande överbibliotekarie, vars uppdrag är att tillsammans med överbibliotekarien ansvara för ledningen av hela biblioteket.

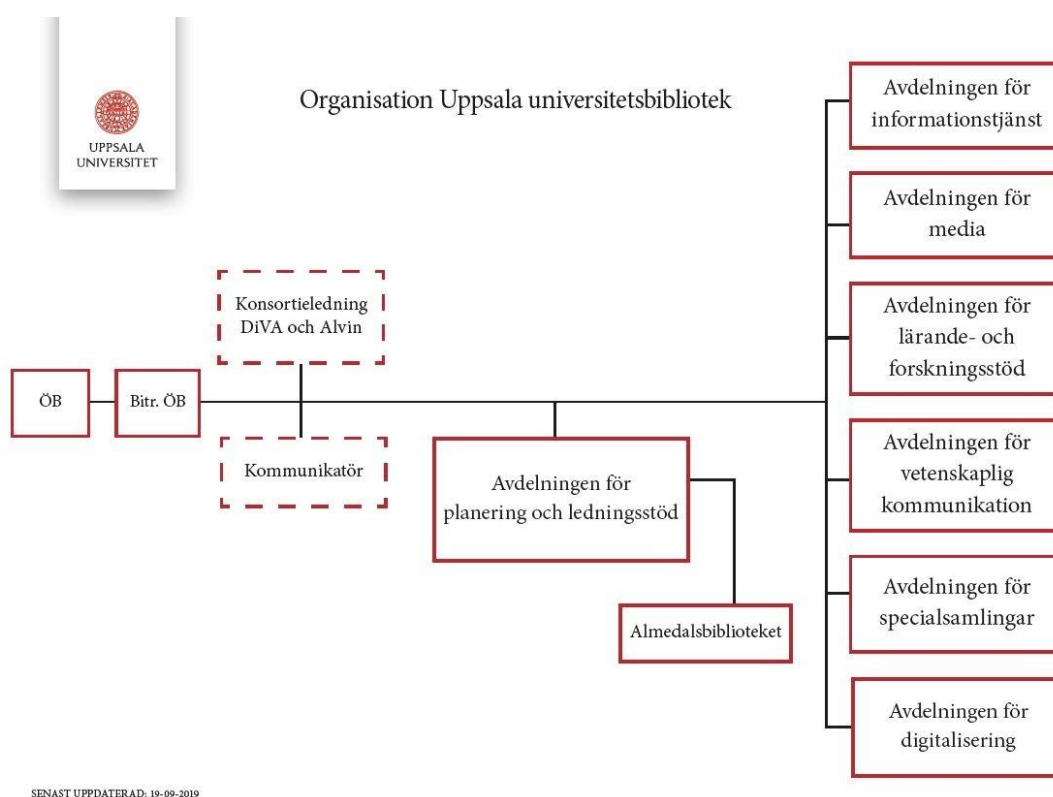
Almedalsbiblioteket, Visby, är landets enda sambibliotek – samtidigt lärosätes- och folkbibliotek – och av universitetsbibliotekets anställda är 6,5 verksamma där.

Universitetsbibliotekets del av Almedalsbiblioteket är sedan omorganisationen 2019 organiserad under chefen för Avdelningen för planering och ledningsstöd. Chefen för Almedalsbiblioteket är placerad i Visby och anställd vid Uppsala universitet, men till hälften finansierad av Region Gotland. En ny chef tillträdde hösten 2019.

Redan när universitetsbibliotekets nya organisation planerades konstaterades att den dåvarande Avdelningen för biblioteksstöd behövde ses över, framförallt på grund av universitetets övergång till gemensam IT. Ansvaret för biblioteksspecifika system och personal knutna till dessa ligger kvar inom universitetsbiblioteket medan UB IT-enhet sedan hösten 2019 ingår som en del i den nya avdelningen för universitetsgemensam IT (UIT). Det verksamhetsnära IT-stödet tillhandahålls fortsatt i bibliotekets lokaler medan övrig IT levereras av UIT. Dessa förändringar resulterade i att Avdelningen för biblioteksstöd ersattes av Avdelningen för digitalisering för att stärka och tydliggöra prioriteringen av arbetet med digitalisering och digitala tjänster, internt och externt. Avdelningen ansvarar för att samordna digitaliseringsinsatser inom hela biblioteket.

Arbetet med att leda och utveckla de nationella konsortierna DiVA och Alvin samordnas sedan omorganisationen i 2019 inom en självständig del av biblioteket. Därmed tydliggörs det nationella ansvaret för DiVA och Alvin från arbetet med Uppsalas lokala databaser. Systemen finansieras av och vidareutvecklas i samarbete mellan anslutna medlemmar inom konsortierna och konsortieledningen arbetar i nära samarbete med dess respektive stämma och styrgrupp. Universitetsbiblioteket har en ledande roll för DiVA-konsortiet som nu består av 49 svenska lärosäten och forskande myndigheter. Ny medlem under 2019 är Malmö universitet.

Organisationsplan Uppsala universitetsbibliotek

Ekonomiskt resultat

Universitetsbibliotekets intäkter 2019 uppgick till 279 mnkr vilket är en ökning med 17,2 mnkr. Verksamhetsnivån mätt i kostnader uppgick till 260,3 mnkr vilket är i nivå med kostnaderna 2018. Huvuddelen av överskottet, ca 12 mnkr, beror på det under 2019 uteblivna Elsevieravtalet. I övrigt beror kapitalförändringen på medveten kostnadseffektivitet, oplanerade personalavgångar och tjänstledigheter samt på återhållsamhet vid anställningar i och med den pågående omorganisationen, samt ej budgeterade intäkter.

Universitetsbiblioteket har under året 2019 även erhållit 5 mnkr avseende central finansiering. Medlen har finansierats med balanserat kapital eftersom kostnaderna för dessa projekt i

huvudsak har belastat resultatet tidigare år. Sammantaget innebär det ekonomiska resultatet för 2019 att det balanserade kapitalet per den 31 december 2019 visar ett överskott på 19,4 mnkr.

Intäkter

Intäkter av anslag har ökat med 4,1 mnkr för finansiering av ombyggnationen av Carolina Rediviva (3,2 mnkr) samt finansiering av kostnader för låne- och säkerhetssystemet RFID (0,9 mnkr). Intäkter av avgifter har ökat med 3,7 mnkr vilket framförallt beror på ny medlem i DIVA-konsortiet samt förbättrad redovisning av intäkter för avhandlingsproduktion.

Biblioteksgemensamma intäkter har ökat med 9,4 mnkr.

Utfallet på 279 mnkr vilket är 10,1 mnkr högre än budget. De största avvikelserna är ej budgeterade intäkter av anslag för finansiering av ombyggnationen av Carolina Rediviva samt låne- och säkerhetssystemet RFID. Utfallet av intäkter av avgifter är 1,4 mnkr högre än budget främst beroende på en ny medlem i DIVA-konsortiet samt förbättrad redovisning av intäkter för avhandlingsproduktion. De biblioteksgemensamma intäkterna är 3,4 mnkr högre än budget.

Kostnader

Personalkostnaderna har minskat med 3,2 mnkr vilket beror på oplanerade personalavgångar och tjänstledigheter samt återhållsamhet av anställningar i och med den pågående omorganisationen. Antalet årsarbetskrafter har minskat med elva stycken inklusive omorganisationen av universitetsgemensam IT.

Lokalkostnader uppgick till 57,4 mnkr jämfört med 54,4 mnkr 2018. Förändringen beror framförallt på ökad lokalhyra efter renoveringen av Carolina som blev klar våren 2019. Driftkostnaderna uppgick till 71,7 mnkr jämfört 76,7 mnkr 2018. Minskningen beror på det uteblivna Elsevieravtalet vilket innebär ca 12 mnkr i lägre kostnader för media under 2019. Kostnader för media minskade redan under 2018 med 6 mnkr p.g.a. det uteblivna avtalet. Avskrivningskostnaderna uppgick till 12,5 mnkr jämfört med 7,3 mnkr 2018. Ökningen beror på avskrivningen för renoveringen av Carolina Rediviva.

De totala kostnaderna i budgeten uppgick till 273,6 mnkr vilket är 13,3 mnkr högre än årets utfall. Den stora avvikelserna, ca 12 mnkr, är det uteblivna avtalet med Elsevier. Personalkostnaderna är 4,6 mnkr lägre än budget vilket beror på oplanerade personalavgångar och tjänstledigheter samt på återhållsamhet vid anställningar i och med den pågående omorganisationen. Lokalkostnaderna är 1,2 mnkr lägre än budgeterat vilket beror på minskade lokalytor samt justerad lokaltjänstkostnad i december med (- 660 tkr). Kostnaden för avskrivningar är 5,2 mnkr högre än budget p.g.a. avskrivningen för renoveringen av Carolina Rediviva. (Diagram 1.1, s. 21).

Tabell 1 Ekonomisk redovisning

Universitetsbibliotekets ekonomiska redovisning 2015-2019, tkr

	2019	2018	2017	2016	2015
Intäkter av anslag	7 037	2 973	2 644	4 295	4 107
Intäkter av avgifter	33 221	29 482	28 041	30 917	27 634
Intäkter av bidrag*	22 788	22 745	23 119	24 729	21 988
Finansiella intäkter	211	325	252	214	106
Gemensamma intäkter	215 798	206 368	202 672	194 824	191 452
Summa intäkter	279 055	261 893	256 728	254 979	245 287
Kostnader för personal	116 431	119 638	117 497	114 173	108 729
Kostnader för lokaler	57 434	54 406	54 184	52 753	51 905
Övriga driftskostnader**	71 683	76 690	80 750	81 395	77 686
Finansiella kostnader	57	37	38	21	13
Avskrivningar	12 534	7 299	6 377	6 756	10 581
Gemensamma kostnader	2 126	2 135	1 465	1 564	1 334
Summa kostnader	260 265	260 205	260 311	256 662	250 249
Årets kapitalförändring	18 790	1 688	-3 583	-1 683	-4 962
* varav bidrag från stiftelser med universitetsanknuten förvaltning	21 830	19 825	20 074	21 075	18 264
** varav mediakostnader	51 474	55 007	59 091	55 485	49 470

Källa: Raindance

Tabell 2 Balanserat kapital

Balanserat kapital, 2015-2019, tkr

	2019	2018	2017	2016	2015
Ingående balans	-4 417	-6 136	- 2 589	-1 229	901
Omfördelat kapital	5 008	31	36	323	2 831
Årets kapitalförändring	18 790	1 688	-3 583	- 1 683	- 4 962
Utgående balans	19 381	-4 417	-6 136	- 2 589	-1 229

Källa: Raindance

Tabell 3 Personalstruktur

Personalstruktur (årsarbetskrafter), 2015-2019

	2019	2018	2017	2016	2015
Totalt	167	178	177	182	178
Administrativ personal	29	34	30	32	32
Bibliotekspersonal	109	110	113	115	111
Teknisk personal	29	35	34	34	35

Källa: GLIS

Samlingarna

Universitetsbiblioteket, med sina omfattande fysiska samlingar, har ett stort ansvar att bevara och tillgängliggöra tryckta och digitala samlingar för studier och forskning i dag och i framtiden.

Den så kallade bevarandestrategin är universitetsbibliotekets övergripande strategi för bevarande av de fysiska samlingarna. Den ska tydliggöra principerna för bibliotekets arbete med bevarande och har under året omsatts praktiskt i verksamheten. Strategin har brutits ned till konkreta bevarande- och gallringsplaner för respektive ämne/fakultet/område samt beskrivningar av specialsamlingarna. Nya rutiner har upprättats och dokumenterats. Strategin är ett stöd för beslut om vad som ska bevaras, samt hur och var material ska bevaras. Det är även ett stöd för beslut om gallring.

Sedan 2019 innehar universitetsbiblioteket ordförandeposten i den nationella samverkansgruppen för gallring och bevarande. Gruppens uppdrag är att påbörja arbetet med nationella riktlinjer för gallring genom att välja ett avgränsat område och ta fram riktlinjer för detta, stämma av de preliminära riktlinjerna med fältet samt dokumentera och återrapportera till Kungliga biblioteket (KB). På sikt är målet att nationella riktlinjer för gallring ska finnas för alla typer av material.

Kärnan i biblioteksuppdraget är att ställa informations- och kunskapsresurser i användarnas tjänst. Under 2019 avsattes 64,1 mnkr (61,3 mnkr) för inköp av främst digitala men också fysiskt material. Det fysiska beståndet uppgår till drygt 150 000 hyllmeter.

Universitetsbiblioteket tillhandahöll under det gångna året 615 266 (567 243) e-böcker, 31 306 (26 556) elektroniska tidskrifter och 208 (225) databaser.

Förhandlingarna mellan det nationella Bibsam-konsortiet och Elsevier återupptogs under året.

Utgångspunkten i förhandlingarna var en modell som inkluderar både läsrättigheter och kostnader för open access-publicering i Elseviers tidskrifter. Konsekvenserna av uppsägningen av det tidigare avtalet i juni 2018 utvärderades också. Två enkäter skickades ut och över 4000 forskare från alla ämnesområden och 41 anställda vid lärosätenas bibliotek svarade. Enkäterna undersökte hur forskare hanterade uppsägningen, och hur den påverkade dem i deras arbete.

Resultatet visade att många stöttade beslutet om uppsägning medan andra upplevde att de påverkades negativt av att inte ha tillgång till de senaste artiklarna. Uppsala universitetsbibliotek erbjöd i möjligast mån forskare tillgång till artiklar via andra kanaler, samt kopiaorderningar kostnadsfritt. I och med det nya avtalet fick universitetet återigen tillgång till drygt 2000 vetenskapliga tidskrifter från Elsevier.

Tillgången till e-böcker för bibliotekets användare har utökats inom ramen för så kallade DDA- och EBA-avtal från tre olika leverantörer (Springer, JSTOR och Ebook Central – ProQuest). Det innebär att biblioteket lägger en deposition i början av året och leverantören ger åtkomst till en större mängd e-böcker. De böcker som används förvärvas.

Under 2019 gick antalet fysiska lån upp, vilket inte skett på 10 år (Diagram 1.2, s. 21). Dag Hammarskjöld och Juridiska biblioteket stod för den största ökningen, vilket beror på att biblioteket har infört hemlån på en stor del av den juridiska litteraturen. Carolinabiblioteket har börjat låna ut sina kursböcker. Detta förklarar dock bara en del av ökningen, också hemlån av annan litteratur, samt läsesalslån har ökat jämfört med föregående år. Antalet fysiska lån var under året 164 510 (156 716). Antalet lån/framtagningar i specialläsesalen ur handskrifts- och musikaliesamlingarna var 2 906 (3 137) lån och ur äldre tryck 2 583 (3 158). Utnyttjandet av de digitala samlingarna går fortsatt uppåt. Under 2019 gjordes drygt 6 miljoner universitetsinterna fulltextnedladdningar ur databaser, e-böcker och e-tidskrifter. I enlighet med bibliotekets strategier prioriteras digitala förvärv även om det vetenskapliga och pedagogiska landskapet är sådant att pappersbundna medier också måste tillhandahållas.

Universitetsbiblioteket strävar efter långsiktiga magasinlösningar med anpassade lokaler för respektive samling. Under det gångna året har arbetet med en magasinsplan påbörjats. Syftet med arbetet är att möjliggöra ökad flexibilitet och effektivare samlingshantering för framtida lokalförändringar samt förutsättningar för strategiskt samlingsbyggande.

Sommaren 2019 mottog universitetsbiblioteket en donation från Svenska Förläggareföreningen i form av Adam Helms bokbranschhistoriska samling. Med samlingen följde också det årliga evenemanget Adam Helms Lecture.

Digitalisering

Universitetsbiblioteket har under året arbetat fortsatt prioriterat med digitalisering. Genom den nu storskaliga digitaliseringsverksamheten underlättas inte bara det traditionella forskningsarbetet. Digitaliseringen ger också forskarna möjlighet att arbeta med nya digitala metoder, inte minst inom humaniora. Bland annat möjliggörs nya sätt att undervisa.

Ett långsiktigt mål är att digitalisera allt material som bibliotekets användare kan vara intresserade av. Urvalet av material görs utifrån användarnas behov dvs. digitalisering som initieras genom beställningar. Det kan röra sig om alltifrån enstaka beställningar till större beställningar och forskningsprojekt. Biblioteket gör även egna urval såsom unikt material, material som bedöms vara av stort intresse för allmänheten, material som lånas ofta eller som ska ställas ut eller som behöver skyddas från slitage.

Bibliotekets arbete med digitalisering 2019 resulterade bland annat i att det i Alvin skapades 8 395 (14 701) nya katalogposter och 220 120 (147 691) uppladdade bildfiler. Det högre antalet katalogposter för 2018 kan förklaras med att en större import av Linnékorrespondensen gjordes detta år. Sammanlagt finns i Alvin nu totalt drygt 700 000 fritt tillgängliga filer från Uppsala universitetsbibliotek. Mer än 16 miljoner filer laddades ner runt om i världen, vilket är en ökning med drygt 2,5 miljoner. Till det nydigitaliserade materialet hör bland annat äldre avhandlingar, handritade kartor, medeltida handskrifter, teckningar och volymer ur biblioteket i Leufstabruk. Under hösten tillkom och genomfördes ett digitaliseringsprojekt av 1 000 skillingtryck, finansierat med donationsmedel. Tidigare under året kompletterades Alvin med en digitalt sökbar katalog över bibliotekets äldre skillingtryck fram till år 1875.

Vid utgången av 2019 var samtliga äldre tryck- och musikkataloger digitalt sökbara. Arbetet med brevkatalogen på lappar inleddes. Detta är den sista handskriftskatalog som digitaliseras. Digitaliseringen av papperskataloger syftar till att göra materialet i samlingarna synligt, sökbart och beställningsbart i högre grad än tidigare.

Under 2019 beviljades Litteraturbanken i Göteborg ett anslag om drygt 10 miljoner SEK från Riksbankens jubileumsfond. Projektet syftar till att digitalisera all svensk skönlitteratur från 1800-talet. Litteraturbanken samarbetar med universitetsbiblioteket, vars böcker digitaliseras. Uppskattningsvis handlar det om 8 600 verk, och projektet ska vara slutfört i december 2022. Numera finns ca 600 000 monografier för åren 1963-1975 sökbara i den nationella katalogen Libris. Det mångåriga projektet K63 som syftade till att skapa digitala katalogposter av monografidelen av kortkatalogen avslutades i slutet av året.

I samarbete med juridiska fakulteten och Iustus förlag startade universitetsbiblioteket ett pilotprojekt för digitalisering av samtliga 140 delarna av *Skrifter från Juridiska fakulteten i Uppsala SJFU* och 40 delar av *De Lege*. Pilotprojektet har lett till ett samarbete med Högsta domstolen, svenska advokatbyråer, Norstedt Juridik och övriga lärosäten med juridisk utbildning. Målet är att skapa en svensk motsvarighet till danska Jurabog.dk, som digitaliserar äldre dansk juridisk litteratur.

Interaktion

Universitetsbiblioteket ska i samspel med fakulteterna utveckla och genomföra utbildningsinsatser fysiskt och via e-lärande vad gäller informationskompetens. Även digitala färdigheter ingår. Målet är att nå alla universitetets studenter flera gånger under studietiden. Studenter på masternivå och doktorander är dock särskilt prioriterade. Biblioteket ska etablera

samarbeten med universitetets övriga pedagogiska stödfunktioner och ha en aktiv roll i universitetets satsning på att utveckla e-lärande.

Universitetsbibliotekets samspel med forskarna, lärarna och studenterna sker bland annat i biblioteksnämnd och biblioteksråd där strategiska frågor behandlas. Avdelningschefer ingår som ledamöter i universitetets intendenturstyrelser och får därigenom möjlighet att interagera med prefekter och föreståndare.

Central är bibliotekets undervisningsverksamhet, vilken ägnas bland annat grundläggande och avancerad informationssökning och referenshanteringssystem. Även doktorandundervisning i informationssökning bedrivs. Under 2019 har 1 465 (1 301) timmar undervisning meddelats av sammanlagt 72 (38) olika personer inom biblioteket. Antal deltagare var 16 790 (14 633). Nytt för året var att studenter och forskare inom alla fakultetsområden erbjöds öppna kurser i informationssökning och källkritik. Det påbörjades dessutom en pilotstudie i handledning online via det universitetsgemensamma webbverktyget Zoom.

Biblioteket har med hjälp av pedagogiska utvecklingsmedel (PUMA) fortsatt sin satsning på digitala läresurser som stöd för undervisning. I detta års satsning ligger fokus på att stötta studenter på avancerad nivå att nå lärandemål som handlar om att söka, värdera och referera till vetenskaplig information. Detta har gjorts genom att ta fram material och övningar som dels kan användas i självstudier, dels som undervisningsmaterial för undervisare i bibliotekets fysiska undervisning, oavsett om den sker på campus eller distans.

Universitetsbiblioteket samverkar nationellt, bland annat inom SUHF:s bibliotekschefforum, där överbibliotekarien är ledamot i styrgruppen. I juli 2019 anordnade universitetsbiblioteket ett Almedalsseminarium. Under rubriken ”Lärosätesbibliotek vs nationalbibliotek: roller i den vetenskapliga infrastrukturen” diskuterade överbibliotekarien och t.f. riksbibliotekarie den nationella biblioteksstrategi som Kulturdepartementet skickat ut på remiss. Talarna var överens om behovet av väsentligt ökad samverkan inom forskningsbibliotekssektorn. Samtalet har lett till nya former av samverkan, bland annat en avsiktsförklaring i januari 2020 om samarbete kring digitalisering av det svenska trycket.

Nationell samverkan sker också inom DiVA- och Alvin-konsortierna och genom en rad andra samarbeten med bibliotek och kulturarvsinstitutioner.

Samverkan sker även genom deltagande i olika nätverk, konferenser och organisationer.

Biblioteket är en aktiv medlem av internationella sammanslutningar som IFLA, LIBER, EAHIL och CERL. Av särskild betydelse är bibliotekets arbete inom universitetsnätverken U4 och Matariki.

Uppsala universitetsbiblioteket tar varje år emot många studiebesök, vilket inte bara lett till berikande erfarenhetsutbyte, utan också till insikt att bibliotekets utveckling uppmärksamts följs.

Några exempel som kan nämnas:

- Februari: Ett veckolångt studiebesök från universitetsbiblioteket i Granada, Spanien med fokus på biblioteksutveckling, däribland Makerspace, Ångströmsbiblioteket.
- Maj: Besök av Svensk biblioteksförnings expertnätverk för bibliotekens lärandemiljöer med fokus på labb och verksamheten i Makerspace, Ångströmsbiblioteket.
- December: Besök från Kyoto University Library i Japan. Syftet med besöket var omvärldsbevakning och informationsutbyte om open access-policy och open science. Bibsam-konsortiets uppsägning av Elsevier-avtalet som skakade biblioteksvärlden lockade de långväga gästerna till Sverige.

Under 2019 anordnades ett flertal evenemang. Värt att särskilt lyfta fram är en trestegsraket av evenemang med anledning av att Carolina Rediviva öppnade efter renovering: 2 maj huset öppnades till fullo för alla, 14 juni invigning av utställningssalen (se nedan) och 28 augusti ”öppet hus” med särskilt fokus på välkomnande av nya studenter med invigning av rektor och presentation av verksamhet. Vidare arrangerades, i samarbete med Svenska Förläggareföreningen, Adam Helms-föreläsningen för första gången i Uppsala med Kjell Westö som föreläsare. Det var ett välbesökt arrangemang, där omkring 120 personer hörde Westö tala under rubriken ”Från Tipp-Ex till iCloud. Mina trettiofem år mellan elitismens Skylla och kommersialismens Karybdis”. Föreläsningen trycktes sedan, i bibliotekets skriftserie Scripta minora (nummer 23) och i förkortad version i Dagens Nyheter (2019-09-28). Genomslaget var gott för denna första Adam Helms Lecture vid Uppsala universitet. Kulturnatten och Allt Ljus på Uppsala är två av de större publika evenemangen. På Kulturnatten erbjöds besökarna visningar av de nyrenoverade delarna och utställningssalen på Carolina Rediviva, samt en konsert med Ensemble Conbrio som framförde musik ur *Cancionero de Uppsala*. Besöksantalet var stort och i synnerhet de guidade visningarna var mycket efterfrågade. Under årets upplaga av Allt Ljus på Uppsala var Carolina Rediviva det prioriterade upplysta objektet. Det fick mycket uppmärksamhet i framförallt sociala medier tack vare de spektakulära ljusinstallationerna. Det är särskilt roligt när studentorganisationerna förlägger verksamhet till universitetsbiblioteket, till exempel det årliga högtidskonventet för Arkivariekonventet/Bibliotekariekonventet, men också den högtidliga ceremoni då studentkårerna i december skrev på ett avtal för utökat samarbete i form av föreningen Uppsala universitets förenade studentkårer (UUFS).

Ombyggnaden av Carolina Rediviva uppmärksammades stort i den lokala nyhetsbevakningen. Den nya utställningssalen med både basutställning och tillfällig utställning öppnades den 14 juni. På öppningsdagen hölls ett evenemang på temat Magnus de la Gardie och hans donation på dagen 350 år tidigare. Här ingick bland annat Silverbibeln. Evenemanget uppmärksammades av Svenska Dagbladet, Upsala Nya Tidning, SVT Uppland och P4 Uppland.

Universitetsbiblioteket stödjer och samarbetar fortsatt med forskningsnätverket Digital humaniora Uppsala (DH Uppsala). I samarbete har ett antal publika föreläsningar/seminarier i ämnet anordnats på Carolina Rediviva. Under året anordnades dessutom sex ”En kvart över” på olika håll inom universitetsbiblioteket, föredrag där forskare presenterar sitt arbete för studenter och allmänhet. Fler evenemang anordnade av universitetsbiblioteket listas i bilaga 1.

Publicering

Arbetet med vetenskaplig kommunikation (’scholarly communication’) handlar om publiceringsdata, information om publiceringsvägar, stöd till forskningsspridning, insatser inom open access och inom open science. Vid biblioteket genomförs en väsentlig del av detta arbete inom DiVA-miljön.

Under året har stödet till forskare inom vetenskaplig publicering ökat, bland annat kring publiceringsstrategier, open access och altmetri (article levels metrics, en mätmetod för användningen av forskningsartiklar). Föreläsningar och besök hos institutioner och forskargrupper har bidragit till ett tätare samarbete mellan biblioteket och institutioner. Sedan hösten 2019 erbjuds till exempel doktorander stöd för att öka sin forsknings synlighet via Wikipedia.

I april 2019 fick biblioteket i uppdrag av projektet FAIRdriktning – Hantering av forskningsdata, att bidra i etableringen av en så kallad DAU (Data Access Unit). En universitetsövergripande funktion, ett datakontor, vars primära uppgift är att stödja forskare i frågor om forskningsdata såsom behov av kunskap om hantering av forskningsdata, samordna erbjudanden om tillgång till resurser och system för hantering av forskningsdata, och förmedla kunskap om de krav inom forskningsdataområdet som ställs på universitetet som myndighet.

Användandet av DiVA ökar. Under 2019 gjordes totalt 53 (48) miljoner nedladdningar av fulltexter varav 2,8 miljoner (2,2 miljoner) var publikationer producerade vid Uppsala universitet. Antalet uppladdade nya fulltexter från universitetet var 9 288 (10 109). DiVA-systemet har under året berikats med forskningsprojekt från Vetenskapsrådets databas SweCRIS, vilket möjliggör värdefulla kopplingar mellan projekt och dess publikationer.

Biblioteket samordnar universitetets utgivning av ca 75 publikationsserier i Acta Universitatis Upsaliensis (AUU). Avhandlingsproduktion och Grafisk service medverkade under året vid utgivningen av 280 avhandlingar från företrädesvis Uppsala universitet men även från Högskolan Dalarna och Högskolan Gävle. Ytterligare ett stort antal bokprojekt har genomförts. Avgifter och anslag till DiVA, Avhandlingsproduktion och Grafisk service svarar tillsammans med AUU:s försäljning till återförsäljare och direkt till kunder för en väsentlig del av bibliotekets externa intäkter.

Den ökade fria tillgången till open access-resurser utgör ett stort skifte inom biblioteksväsendet. Till de stora bibliotekens uppgifter hör numera att publicera digitalt. Open access-publicering innebär också behov av nya finansieringsmodeller. Det blir allt vanligare att open access-aktörer söker frivillig finansiering från sina största användare. Universitetsbiblioteket bidrar till exempel till databasen ArXiv. Ett annat open access-initiativ som stöds är Open Library of Humanities.

Till publiceringsarbetet ska också den redan redovisade materialdigitaliseringen räknas. Löpande förs universitetsbibliotekets digitaliserade material in i Alvin och görs öppet tillgängligt för hela världen.

Under höstens Open Access Week anordnade biblioteket olika evenemang för universitetets forskare och doktorander såsom hjälp med att navigera bland avtal och rabatter för open access-publicering, hitta bland bibliotekets öppna digitaliserade samlingar i Alvin, samt ett hackaton i samarbete med forskningsprojektet Gender and Work (GAW) vid historiska institutionen.

Platsskapande

För att användbarhet, trygghet och trivsel ska öka ytterligare söker universitetsbiblioteket hela tiden förbättra arbets- och studiemiljöer. Biblioteken på alla campus i Uppsala och på Almedalsbiblioteket i Visby utgör de viktigaste arbetsplatserna för många studenter och ska vara dynamiska miljöer för tyst läsning, sociala möten, undervisning, grupparbete och professionell rådgivning. (Diagram 1.3, s. 22) Biblioteket genomför regelbundet användarundersökningar med hjälp av UX-metoder för att samla information om besökarnas upplevelser och önskemål. Detta bidrar till att förbättra och utveckla både bibliotekets service och fysiska rum.

I början av maj öppnade Carolina Rediviva entréplan efter två år av renovering och ombyggnad. Besökarna kunde återigen gå in genom husets huvudentré från Dag Hammarskjölds väg. Huset erbjuder nu inte bara en färgrik modern miljö utan även tre nya konferenslokaler, en ny utställningssal och en ny och ändamålsenlig butik. Antalet studieplatser har dubblats, 623

(306) stycken. Ett stort antal platser finns i den nya kafédelen där det är möjligt att arbeta i grupp. (Diagram 1.4, s. 22) Här finns även två pentryn. Läsesal C är återställd till läsesal för framförallt grupparbete. Studenterna har återvänt till Carolina Rediviva. Besökssiffrorna talar sitt tydliga språk. Antalet besökare är tillbaka på motsvarande nivå som före ombyggnaden. (Diagram 1.5, s. 23) Höstterminen 2019, var det i snitt nästan dubbelt så många besökare på en vardag än motsvarande tid 2018 när ombyggnaden fortfarande pågick och antalet studieplatser var begränsade: 1 320 (780) besökare. Dessutom stannar man numera länge. Läsesalarna är ofta fullsatta.

Universitetsbiblioteket arbetar kontinuerligt med att utveckla de olika fysiska platserna utifrån användarnas behov och har numera i ännu högre utsträckning lokaler som tillgodoser efterfrågan på ökade öppettider och även platser för undervisning där böcker inte längre är efterfrågade i samma utsträckning. Ett led i detta arbete är det digitala biblioteket och självinstruerande biblioteksrummet i vilket den digitala informationstjänsten Fråga biblioteket utgör en viktig del. Flera bibliotek erbjuder generösare öppettider och då med främst digital bemanning. Det har visat sig mycket framgångsrikt och användarna är nöjda. Besöksstatistiken visar att biblioteken används från tidig morgon till sen kväll med en besökstopp mitt på dagen, när det också finns fysisk bemanning.

På Medicinska biblioteket invigdes Active Learning Classroom, ett rum för aktivt lärande och gruppbaseade inlärningsmetoder. Marknadsföring av sökuppdrag och HTA (Health Technology Assessment) på Akademiska sjukhusets (UAS) externa och interna webbplatser resulterade i ökat antal uppdrag i form av efterfrågad undervisning och handledning. Medicinska biblioteket fick under året minskade lokalytor eftersom UAS ville disponera delar av nuvarande biblioteket. Boksamlingen flyttades därför till BMC-biblioteket och biblioteket övergick till digital bemanning.

Universitetsbiblioteket erbjuder öppet med bemanning sju dagar per vecka under terminerna. Några platser är tillgängliga med campuskort 365 dagar/år. Under 2019 hade biblioteken tillsammans öppet med bemanning motsvarande 2 815 dagar (inklusive Almedalsbiblioteket) och registrerade sammanlagt 1 130 784 (1 059 435) besökare (exklusive Almedalsbiblioteket). (Diagram 1.6, s. 23) Det totala antalet besök till universitetsbiblioteket ökade med 6,7 %. Det kan förklaras med att Carolina Rediviva har öppnat och erbjuder fler studieplatser än tidigare. Till Carolinabiblioteket enbart ökade antalet besök med 39 %. Även andra bibliotek hade ett ökat besöksantal. Den största ökningen (54 %) stod BMC-biblioteket för, vilket numera hyser även Medicinska bibliotekets samlingar, samt att nya grupprum och tysta studieplatser har skapats. De har visat sig mycket uppskattade och används flitigt av studenterna.

Universitetsbibliotekets webbplats är navet för bibliotekets digitala närvaro. Här ges tillgång till söksystem och resurser. Webbplatsen hade under året 3 123 959 (2 665 115) besök; kurvan har under många år pekats kraftigt uppåt. Från webbplatsen har besökaren direkt ingång till Fråga biblioteket. Denna digitala informationstjänst fyller en allt viktigare roll. Under 2019 hanterades sammanlagt 13 685 (12 426) frågor, varav ungefär hälften per e-post. Drygt 70 % av alla frågor besvarades direkt i frågetjänsten. Övriga skickades vidare till 'second line'-specialister inom biblioteket, dvs. till personer med specialkunskaper inom ett visst ämne eller område.

År 2019 medförde förändringar som givit energi och skapat möjligheter. Framförallt fick universitetsbiblioteket en samlad finansiering och en ny organisation, byggd på funktioner istället för fysiska platser. Därmed har biblioteket förutsättningar att klara såväl de sedvanliga papperstunga verksamheterna som de krav en digital värld ställer. Användarnas behov står i fokus och arbetet att ytterligare integrera universitetsbibliotekets stöd i universitetets forskning och undervisning fortgår. Prioriterat är också samverkan, både nationell och internationellt. Under året gav Biblioteksnämnden professor Björn Brorström, tidigare rektor vid Högskolan i Borås, uppdrag att genomföra en genomlysning av universitetsbiblioteket för att klargöra dess styrkor och svagheter. Utredningen avlämnas till nämnden i mars 2020.

Ovanstående verksamhetsberättelse har presenterats och diskuterats vid Biblioteksnämndens sammanträde 13 mars 2020.

Lars Burman

Överbibliotekarie

Bilaga 1. Evenemang anordnade av universitetsbiblioteket

Evenemang och besök

Evenemang och besök vid Carolina Rediviva om annat inte anges.

24/1 Hedersdoktorsmottagning, Carolina Rediviva.

11/2 Ämneskonferens litteraturvetenskap (föreläsning i boksalen i samband med konferens) slutna grupp.

28/3 Fulbright (årlig visning/besök av Fulbrights gästprofessor och stipendiater), slutna grupp.

23/4 Säsongspersonal på Uppsala Linneanska trädgårdar, slutna grupp.

24/4 Uppsala universitets vänner (visning av nyrenoverade delar), endast inbjudna.

30/4 Sista april-mottagning på Carolina Rediviva, endast inbjudna.

2/5 Öppning av Carolina Rediviva efter renovering, publikt evenemang.

4/5 Waller-släkten (visning i boksalen), slutna grupp.

8/5 Disputation i TLS (Kalyan Ram Ayyalasomayajula disputerade), publikt evenemang.

14/5 "Releasefest" för att fira att Linnékorrespondensen flyttat till Alvin (seminarium i TLS), endast inbjudna.

16/5 Besök av Islands talman (formellt besök med visning i boksalen), slutna grupp

22/5 Paneldiskussion, Henning Melbber, Ove Bring och Peter Wallensteen, publikt evenemang.

31/5 Arkivarie- och bibliotekariekonventets högtidskonvent (31/5 högtidsmöte i boksalen), endast inbjudna

4/6 Disputation i TLS (Thomas Wilkinson disputerade), publikt evenemang

11/6 Besök av Armeniens talman (formellt besök med visning i boksalen), slutna grupp

14/6 Ingivning av ny utställning Carolina Rediviva, publikt evenemang med ssk inbjudna.

1/7 Almedalsseminarium. Överbibliotekarien och t.f. riksbibliotekarie diskuterade den nationella biblioteksstrategi, Almedalsbiblioteket, Visby, publikt evenemang.

9/8 Creutzska släktföreningen (visning boksalen), slutna grupp.

28/8 Återinvigning av Carolina Rediviva, rektor klippte band, tal med mera, publikt evenemang

3/9 Evening at the Library for international students, Dag Hammarskjöld och Juridiska biblioteket, publikt evenemang.

5/9 Adam Helms-föreläsning med Kjell Westö, publikt evenemang i Ihre-salen, mottagning för inbjudna på Carolina Rediviva.

7/9 Killanderska släktföreningen (besök, visning i boksalen), slutna grupp.

12/9 Föreläsning om skillingtryck Karin Strand, Eva Danielsson och Märta Ramsten från Svenskt visarkiv.

14/9 Kulturnatten, visningar av hus och utställning, musik i entréhallen av Ensemble Conbrio, publikt evenemang.

17/9 Ragnsells forskningsstiftelse (visning via Development Office) endast inbjudna.

- 1-17/11 Allt Ljus på Uppsala, ljusinstallation på Carolinas fasad, publikt evenemang
- Visningar Allt Ljus på Uppsala: 12/11 (Krister Östlund), 13/11 (Annika Windahl Pontén), 16/11 (Therese Korritter), publika evenemang.
- Föreläsning Allt Ljus på Uppsala, 13/11 Anna Jarstad: Är det verkligen fred vi vill ha – till varje pris?, publikt evenemang.
- Konsert Allt Ljus på Uppsala 17/11 Allmänna Sången: Advance Democracy, publikt evenemang.
- 14/11 Etikprövningsmyndigheten (fördrink och visning), slutna grupp.
- 19/11 Avtäckning av Karin Boye-byst, Karin Boye-biblioteket, publikt evenemang.
- 2/12 Ceremoni kårerna (underskrift av samverkansavtal, boksalen), endast inbjudna.
- 5/12 Utskottsordförande från Armeniens parlament (formellt besök, visning i boksalen), slutna grupp.
- 13/12 Luciatåg, Carolina Rediviva, publikt evenemang.

Digital Humaniora, föreläsningar i TLS, Carolina Rediviva

- 25/2 Jonathan Westin, The authentic copy: digital re-presentations and humanistic simulations
- 26/2 Johan Åhlfelt, Building a DH infrastructure for researching
- 10/4 Alexandra Petrulevich/Agnieska Backman, Norse World
- 7/5 Pelle Snickars, The Welfare State Analytics
- 5/6 Stuart Dunn
- 9/10 Jezzica Israelsson (seminarium)
- 10/10 Mats Fridlund Digital History 1.5: Historical practice between normal and paradigmatic history
- 25/10 Elton Barker
- 6/11 Lorna Jane Richardson, At the intersection: Researching the reception of archaeology in everyday digital life.

Utställningar, Carolina Rediviva

Utställningar i utställningssalen:

- Basutställning, inkl. Silverbibeln
- Carolinabyggnadens historia
- Kvinnlig rösträtt
- "Universe and Earth's place in the cosmos" - utställning med anledning av Nobelpriset i fysik 2019
- 10/2 Nobelutställning, Carolina Rediviva

Roll ups:

- Adam Helms samling och Lecture

En kvart över, öppna föredrag

21 januari, Karin Bronéus, Institutionens för Freds- och konfliktforskning (Dag Hammarskjöld och Juridiska biblioteket)

30 januari, Ann-Sofie Lönngrén, Litteraturvetenskapliga institutionen (Karin Boye-biblioteket)

28 februari, Karolina Wiell, Ekonomisk-historiska institutionen, (Ekonomikums bibliotek)

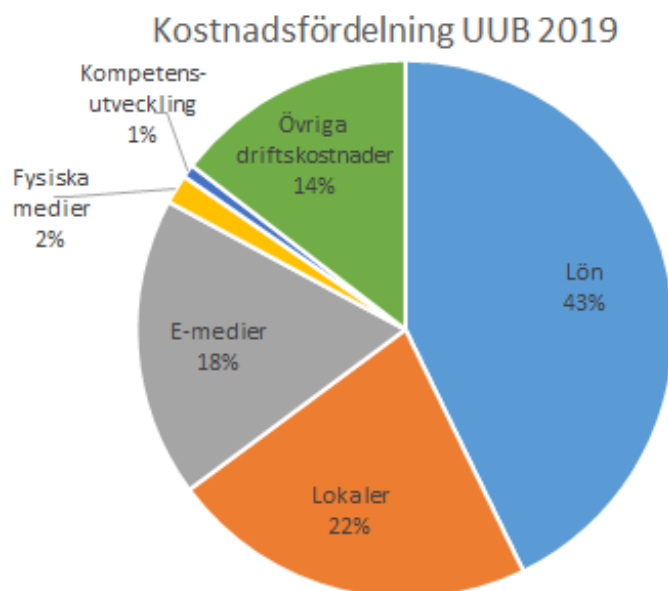
20 mars, Lisa Hagelin, Centrum för genusvetenskap och Erika Lindgren Liljenstolpe, Institutionen för arkeologi och antik historia, (Karin Boye-biblioteket)

2 april, Johan Wejryd, Statsvetenskapliga institutionen (Dag Hammarskjöld och Juridiska biblioteket)

9 maj, Sverker Gustavsson, Statsvetenskapliga institutionen, och Önver Cetrez, Teologiska institutionen (Dag Hammarskjöld och Juridiska biblioteket)

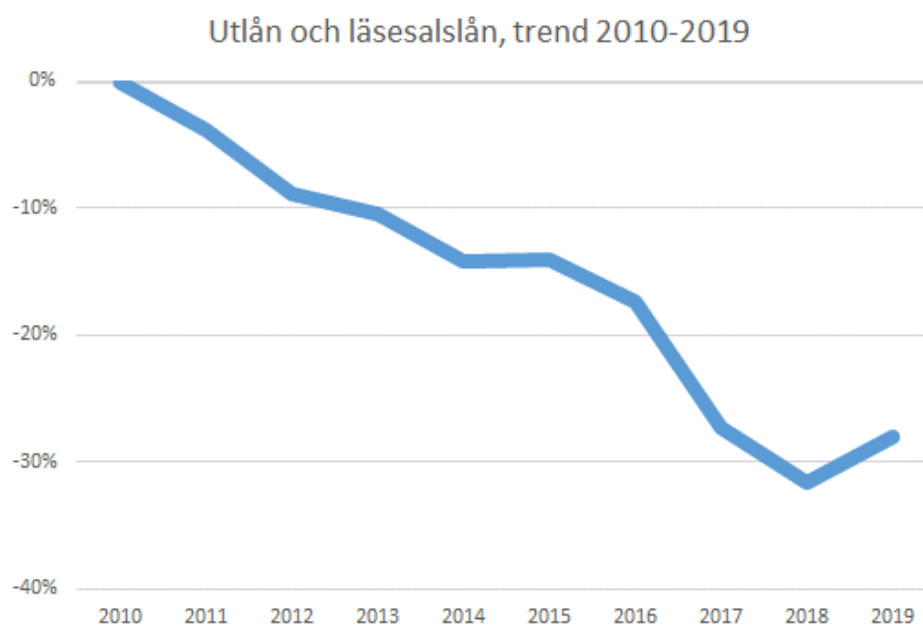
Bilaga 2. Diagram

Diagram 1.1 Universitetsbibliotekets kostnader fördelade på kostnadsslag

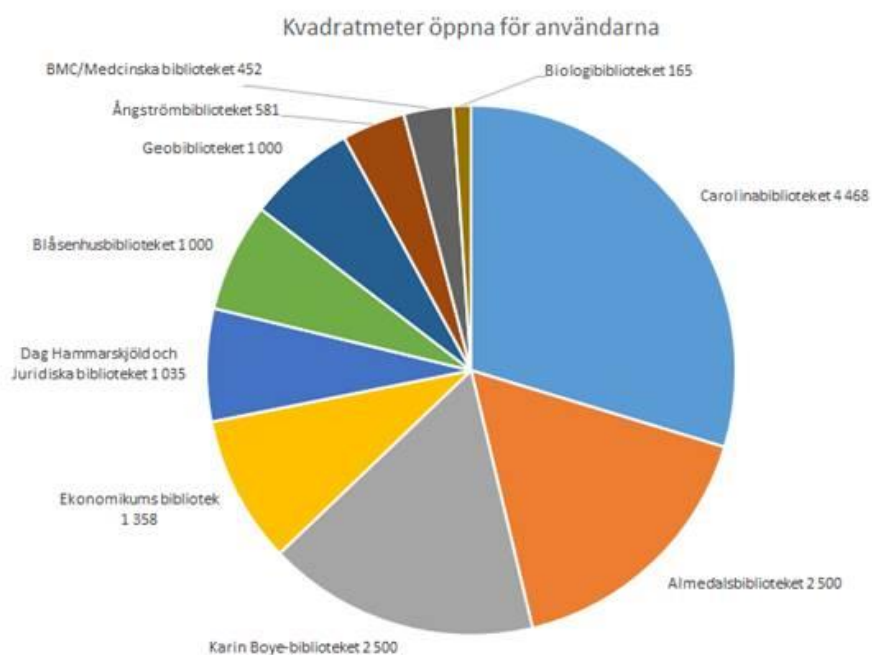
Källa: Raindance

Diagram 1.2 Utlån och läsesalslån, trend 2010-2019

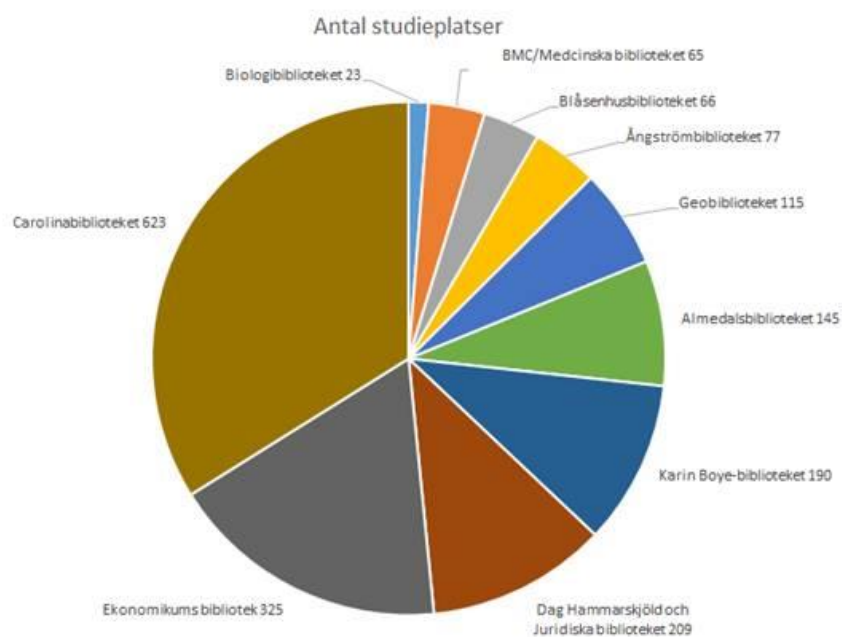
Källa: DISA

Diagram 1.3 Kvadratmeter öppna för besökare 2019

Källa: GLIS

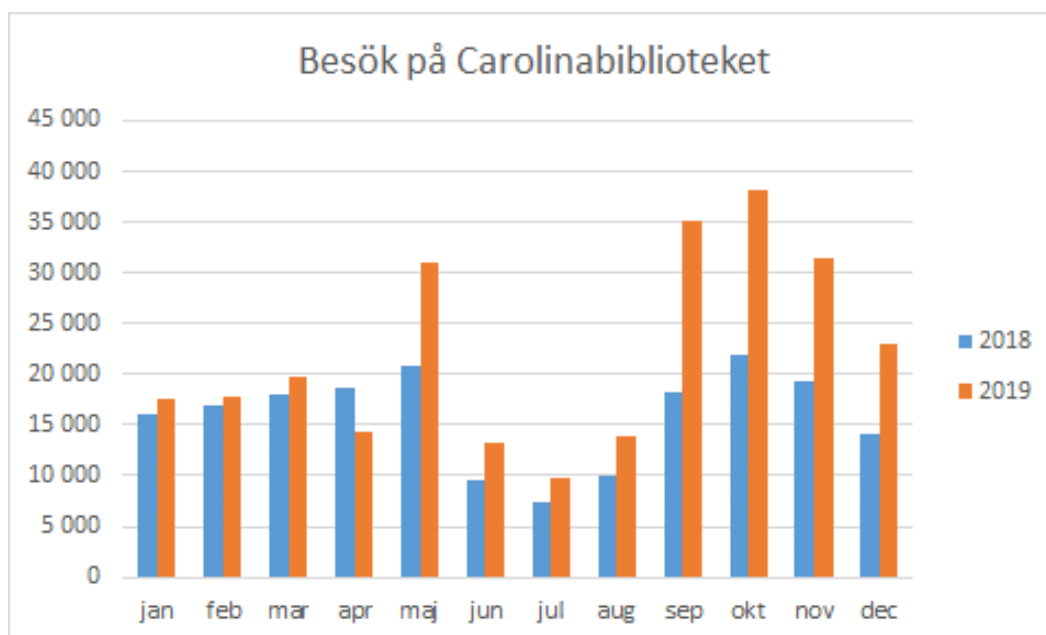
Diagram 1.4 Antal studieplatser vid universitetsbiblioteket 2019

Källa: Inrapporterade siffror av UUB-personal. Underlag till Sveriges officiella biblioteksstatik.

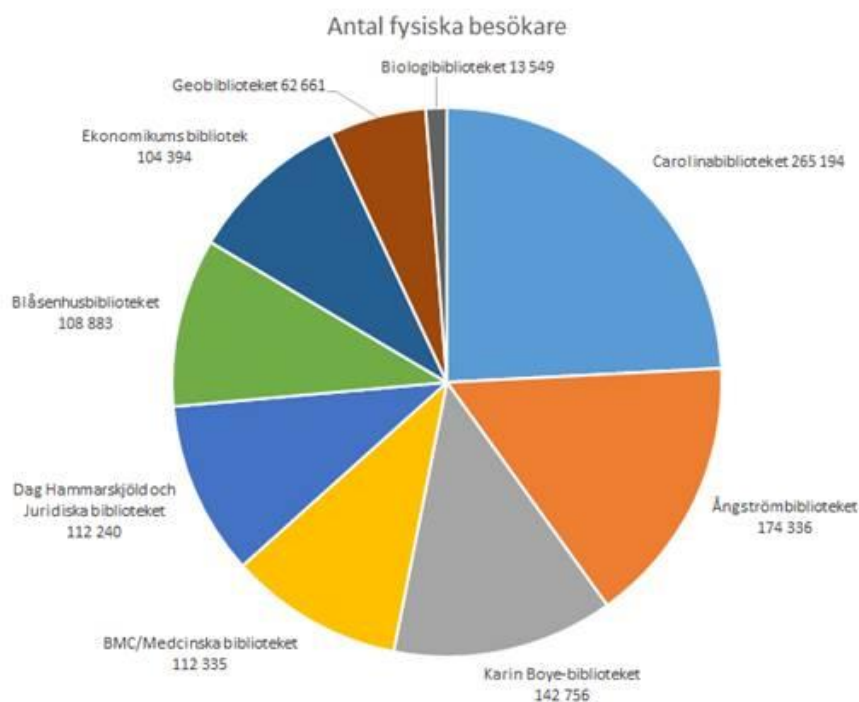
Diagram 1.5 Antal besök till Carolina Rediviva 2018 och 2019

Besök är passage genom Iarvbåge och är exklusive besök till utställningssal, butik och konferensrum

Källa: Reporter (PV Supa)

Diagram 1.6 Antal besök till universitetsbiblioteket 2019

Källa: Reporter (PV Supa)